

Nr 846

Av herr **Sjönell**, *angående kapitalförsörjningen för mindre och medelstora företag.*

(Lika lydande med motion nr 667 i Första kammaren)

De senaste åren har frånsett kortare perioder kännetecknats av en mycket restriktiv kredit- och penningpolitik. Anspråken på kreditmarknaden har samtidigt ökat genom den försämrade lönsamheten i näringslivet med sjunkande självfinansieringsgrad som följd. Investeringsviljan inom näringslivet är för närvarande inte speciellt påtaglig. Denna avvaktande hållning har naturligtvis flera orsaker, men den försämrade lönsamheten spelar sannolikt en stor roll.

Självfinansieringen varierar starkt mellan olika industribranscher och mellan olika grupper av företag. Tidvis har minskningen av vinstmarginerna och självfinansieringen utgjort en stark påfrestning för likviditeten inom stora delar av näringslivet, eftersom förändringarna i lagervolymsökning inte utgjort tillräcklig kompensation.

Affärsbankernas statistik över utlåningen till företag tyder på att en restriktiv kreditpolitik har olika verkningar för olika storleksgrupper av företag. Den mindre och medelstora industrins andel av krediterna minskar, medan de större företagen uppnår ett relativt sett bättre resultat. En nyligen publicerad undersökning visar också att den värdemässiga utvecklingen hos de mindre företagens investeringsverksamhet under 1950- och 1960-talet varit betydligt ojämnare än hos de större företagen. Detta måste tolkas så, att de mindre företagens utrymme på kapitalmarknaden påverkas mer än de störres vid en restriktiv ekonomisk politik. Man har också observerat att investeringsökningarna hos de mindre företagen är störst i konjunktorens uppsvingsskede, d. v. s. under den konjunkturfas då tillflödet av egna medel normalt är som rikligast inom företagen.

Dessa erfarenheter stämmer med tidigare gjorda iakttagelser. I en hård kreditmarknadssituation klarar sig de mindre och medelstora företagen sämst. Till en del kan detta förklaras med det fastare kundförhållande som oftast råder mellan bankerna och de större företagen. Stora företag har dessutom i allmänhet tillgång till fler finansieringskällor — bl. a. aktiemarknaden och den utländska kapitalmarknaden — och har ofta möjligheter att öka sina varukrediter. Å andra sidan har underleverantörer, som oftast är mindre företag, en svag förhandlingsposition och kan tvingas öka sina kundkrediter. Affärsbankerna torde också vid sin kreditfördelning ofta ta

hänsyn till företagens inlåning och övriga bankaffärer, vilket ger de stora företagen ett försteg. Det bör också påpekas att en räntehöjning i allmänhet blir kännbarare för ett litet företag än för ett stort på grund av det ogynnsamma förhållandet mellan eget och upplånat kapital hos det lilla företaget. I samma riktning verkar bankernas benägenhet att i tider med knapphet på kreditmarknaden relativt sett gynna ansökningar om korta krediter och krediter med låg risk.

Tyvärr är kunskaper om de mindre och medelstora företagens kredit-situation mycket begränsade. Det är därför angeläget att en utredning kommer till stånd om dessa för många mindre företag livsviktiga frågor. En förut-sättningslös prövning är nödvändig, eftersom kreditmarknaden i sin nu-varande utformning tydligen inte förmår att tillgodose de mindre företagens kreditbehov i tillräcklig omfattning.

Nyligen utförda undersökningar visar att den mindre industrin har en god produktivitetsutveckling, och erfarenheten visar också att mindre företag har god avkastning på nya investeringar. En möjlighet som bl.a. bör övervägas för att förbättra situationen är om en mera riskbetonad utlåning till mindre företag med goda framtidsutsikter kan åstadkommas. Ett betydande problem är också hur man skall underlätta de expansiva småföretagens finansiering. Varken god lönsamhet eller stor sparsvilja räcker i allmänhet för att täcka de stora investeringsbehoven med negativa konsekvenser för relationen mellan eget och främmande kapital som följd.

De fåmansägda företagen (»familjebolag») har också speciella problem i samband med generationsväxling och arvsbeskattning. Under de senaste åren har ett stort antal familjeföretag överlåtits till investmentföretag eller andra storföretag främst på grund av finansieringssvårigheter. Denna utveckling är allvarlig eftersom den leder till en betydande maktkoncentration inom näringslivet och försvagad konkurrens utan att detta är motiverat av lönsamhetsskäl. Den stora branschblandningen i de på detta sätt nybildade storföretagen tyder också på att förvärven inte alltid är motiverade av möjligheten att genomföra branschrationiserande åtgärder.

De investmentbolag som främst inriktar sig på uppköp av livskraftiga familjeföretag i finansieringssvårigheter har som regel nära anknytning till någon av de stora affärsbankerna. I anslutning till samtliga större och medelstora affärsbanker utom den statliga Sveriges kreditbank har under 1960-talet skapats sådana investmentbolag. I enlighet med banklagstiftningens föreskrifter ägs inga aktier direkt av banken, men vid bolagsbildningen har i regel teckningen av aktier med full rösträtt förbehållits ett mycket begränsat antal personer och institutioner, som samtidigt har nära relationer till banken. Även om bolaget introduceras på börsen eller om nya aktieägare tillkommer i samband med uppköp av nya företag blir beslutanderätten begränsad till intressenter, som också har ett avgörande inflytande i ban-

ken. Möjligheter föreligger därigenom att dessa företag får en i kredithänsesende särskilt gynnad ställning utan att detta är samhällsekonomiskt motiverat.

Åtgärder måste enligt min mening vidtagas för att underlätta familjeföretagens kapitalanskaffning. I samband därmed måste möjligheterna för mindre och medelstora företag att öka det egna kapitalet, oberoende av i vilken form de drivs, ägnas särskild uppmärksamhet. Det är angeläget att de samhällsekonomiska verkningarna av kapitalmarknadens funktionssätt med avseende på fördelningen av krediter mellan stora och små företag blir ingående belysta. En särskild utredning bör därför tillsättas för att behandla finansieringsproblemen för de mindre och medelstora företagen med särskild hänsyn tagen till de speciella förhållanden som gäller för de s. k. familjeföretagen.

Med stöd av vad som ovan anförts hemställs,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag i syfte att underlätta kapitalanskaffningen för mindre och medelstora företag och att därvid särskilt uppmärksammas familjeföretagens speciella problem bl. a. i samband med generationsskiften.

Stockholm den 26 januari 1968

Bengt Sjönell (cp)
